

Димитар Димески, Македонското национално-ослободително движење во Битолскиот вилает (1893–1903), Скопје: Студентски Збор, 1981. – индекс, С. 23 см. (Manastır Vilayeti’nde Makedon Milli-Kurtuluş Hareketi (1893-1903), Yazar: Dimitar Dimeski, Üsküp.

Burak Kolot
(Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi, Doktora Öğrencisi)

Makedon milli kurtuluş hareketi, son yıllarda Makedon tarihine yeni ve ilgi çekici bir soluk getirmiştir. Dolayısıyla, bu konunun çeşitli yönleriyle araştırılması yazarlarca arzulanmaktadır. Tarihi öneminden ötürü birçok araştırmacının dikkatini verdiği bu konu, Dimitar Dimeski tarafından farklı bir şekilde ele alınarak anlatılmaya çalışılmıştır. Yazar ağırlıklı olarak 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında ortaya çıkan olayların merkezi konumunda olan “Bitola (Manastır) Vilayeti” çalışma konusu olarak belirlemiştir.

Bununla birlikte bugüne kadar çağdaş Makedon tarihinin bağımsız dönemine ait Makedon milli kurtuluş hareketi, karmaşık biçimde ele alınmış ve konuyu tüm sorunlarıyla inceleyen monografik bir çalışma yapılmamıştır. Başka bir deyişle, halihazırda yapılmış olan modern çalışmalar, Makedon tarihini genel yargılar ile ele alarak, toplumsal gücün etkisini göz ardı etmişlerdir. Bir bütün olarak Makedon milli kurtuluş hareketinin, tarihi bağlamda açıklanmaya ihtiyacı vardır. Dolayısıyla yazarın bu çalışmadaki asıl amacı; Bitola Vilayetinde İlinden Ayaklanması öncesinde, Makedon milli kurtuluş hareketinin tarihine ışık tutmaya çalışmasıdır. Söz konusu karmaşık konu, Makedon milli kurtuluş hareketinin gelişme sürecini aydınlatan açıklamaların bu çalışmada mevcut olması nedeniyle daha anlaşılır kılınmıştır.

İlinden Ayaklanmasına kadarki dönemde ortaya çıkan Jön Türkler hareketi, Osmanlı yönetim değişikliği, Avusturya-Macaristan ve Rusya’nın bölgedeki girişimleri de ayrıca kitapta ele alınmıştır.

Araştırmanın ana kahramanları olarak devrimciler ele alınmış, İlinden Ayaklanmasıyla devrimcilerin tüm girişimleri, ulusal anlamda bağımsız bir devlet kurabilmek adına tüm organize işleri ve Manastır Vilayetinin genel özgürleştirici planında Makedon ulusal kurtuluş hareketinin tüm yönleri anlatılmaya çalışılmıştır. Tartışılmaz olarak İlinden İsyanı devam ederken Kruşevo Cumhuriyet denemesi de konu ile alakasından ötürü resmi evraklar ile aktarılmaya çalışılmıştır.

Özellikle yazar, bahsedilen konular üzerinde monografik bir çalışma bulunmamasından hareketle eserini anlaşılır biçimde resmi evrakları düzenli bir sıra ile açıklayarak işe girişmiştir. Yazarın, Makedon tarihinde eksik olarak görmüş olduğu “bağımlılık döneminde” amaçlanan zengin tarih yazımını, kısmen veya çevresel olarak bahsedilen konularıyla ele alıyor.

Yazarın bilimsel ilgisi geniş bir yelpazeden başlayarak, arşiv materyalleri ve bazı koleksiyonlar incelenmiştir. Buna ek olarak, konsolosluk raporlarını içeren farklı arşiv merkezlerinde korunan çok sayıda mikrofilme bakılmıştır.

Arşivlerden elde edilen dokümanların yanı sıra, hatırat, özel koleksiyonlar, fotoğraflarda konuya açıklık getirmek adına kullanılmıştır. Makedon tarihi açısından özel önem arz eden IMRO (The Internal Macedonian Revolutionary Organization) hakkında detaylı bilgiler; Bulgar, Sırp, Yunan, Türk, Avusturya-Macaristan, Alman, Fransızca, İtalyan, İngiliz ve Rus arşivlerinden elde edilen verilerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Yazar özellikle periyodik bir şekilde konuyu ele almaktadır. Çok derin ve kritik bir yaklaşım ile çok sayıda hatırat literatürünü detaylıca incelemiş ve her birinden elde ettiği bilgilerle Makedon tarihine sosyal bir bakış açısı getirmiştir.

Yazarın bilimsel ilgisinin, Makedon ulusal hareketinin temelini oluşturan sosyal dinamikleri arşiv belgeleri ile açıklamak olduğu anlaşılıyor. Ayrıca yazar karşılaştırmalı ve eleştirel bir yaklaşımla Makedon tarihi hakkında yazılmış olan eserleri de okuyucularının dikkatine sunuyor.

Konunun belgelendirilmesi konusunda, yazar, kendince doğru, eleştirel ve objektif bir bakış açısı ile yaklaşmaya çalışmış, olumlu ve bilimsel anlamda her türlü çalışmaya bu eserde yer vermiştir. Ancak yazarın kendisinin de ifade ettiği gibi, olumsuz örneklerin mevcut olduğu diğer çalışmaları göz ardı etmiştir. Bu durumu, kullanılacak yanlış bilgilerin eserin özgünlüğüne zarar vereceği düşüncesi ile açıklamaya çalışmıştır.

Çalışmada ayrıca, Bitola Vilayetinde Makedon ulusal kurtuluş hareketinin ortaya çıkışını ve gelişimini açıklayabilmek ve neşredebilmek için, geniş bilgilere sahip olan arşiv belgelerini ve yayınlanmış dokümanları, süreli yayınları, hatırat literatürünü ve kapsamlı tarihi eserleri analiz edilmiştir. Makedonya'nın kuruluşunda büyük öneme sahip olan bu dönem ve bu anlamda Makedonya'daki kurtuluş hareketi bir bütün olarak arşiv belgeleri ile okuyuculara sunulmuştur.

Ve son olarak yazar, Makedon tarihine olan etkisinden ötürü tabi ki, büyük güçlerin emperyalist birliğini, Balkanlarda bulunan büyük burjuvaların planlarını, Makedonya'ya uzanan elleri ve Osmanlının sosyal-ekonomik anlamda devletin ciddi derecede ağır bir kriz ile karşı karşıya kaldığı dönemleri ustalıkla anlatmıştır. Ancak olabildiğince bu durumu, karmaşık Avrupa politik ikliminden soyutlayarak izole etmeye çalışmıştır.